

נאסף ונלקט בסייעתא דשמיא
ע"י ישראל יצחק הלוי איעקוביץ

03-6167043

מבוא – להלכות ברכות

החיוב ללמוד הלכות ברכות

אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלי ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל, מאי תקנתיה ילך אצל חכם וילמדנו ברכות כדי שלא יבוא לידי מעילה, (ברכות לה ע"א)

וכתב ע"ז המהרש"א לא קאמר הכא אלא בצרכת הנהנין, דבשאר ברכות הקצועות אם למדו פעם אחת שפיר דמי ואין לטעות, אבל בצרכות הנהנין אפשר הרבה לטעות מחמת הרבה ספיקות שנפלו בזה, לכן חובה על האדם ללמוד כמה וכמה פעמים עד שיהיה בקי היטב לדרך מעין הברכה.

גודל חיוב עשיית ברכה

עוד כתוב שם בגמרא אמר רב חנינא בר פפא כל הנהנה מעוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל שנאמר גוזל אביו (זה הקב"ה) ואמו (זה כנסת ישראל) ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית.

ומבארים האחרונים שהפסוק מיירי במצדך רק אינו נזהר לדרך כראוי, ואינו מטריח עצמו להיות בקי בהלכות ברכות, וכשאחרים רואים אותו מיקל גם הם מקילים כמוהו.

עקור לחיוב הברכה

בתורה כתוב ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלוהיך מן התורה יש חיוב ברכה רק על ה' מיני דגן וז' מינים והוא רק לאחר שביעה אמנם תיקנו חז"ל על כל מה שיאכל או שתה יברך.

בגמ' ברכות ל"ה ע"א מבואר ב' טעמים לתקנת חז"ל.

א. קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש, וכתבו ע"ז התוס' שאין זה

ק"ו גמור ולכן אין חיוב בברכה מן התורה אלא מדרבנן.

ב. סברא הוא אסור לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה.

בגדר הברכה מצאנו שני הסברים בראשונים:

❖ שכיון שנהנה מן העוה"ז צריך להודות למי שצראס.

❖ נטילת רשות מהקב"ה לאכול שכל זמן שלא נטל רשות

הוי כאילו גזל מד'.

הלכות ברכת הפירות

טעם לברכת העץ

על כל פירות האילן בין מז' המינים בין משאר מינים ברכה ראשונה שלהם הוא בורא פרי העץ, ואע"פ שגידולם מן הארץ לא רצו לפוטרם בברכת פרי האדמה כשאר פירות האדמה, אלא קבעו להם ברכה מיוחדת שמבררת ופורטת חשיבתם שהם פרי העץ ולא גידולם מן האדמה, וטעם הדבר כדי להרבות בכבוד המקום בהזכרת שבחו בפרטות שברא פירות חשובים בפרי העץ.

איזהו פירות עיקרי פירות האילן

בגמ' ברכות דף מ' ע"א מבואר "דכי שקלת ליה לפיריה איתיה לגוזא והדר מפיק" שעצי פרי שמורידים את הפרי ועדיין הגוזא נשאר הוא עץ פרי. ובפירוש "גוזא" יש כמה שיטות בראשונים.

❖ דעת רש"י שגוזא הינו ענף של העץ ולכן ברכת בורא פרי העץ היינו על אותם פירות שבנטילת פריה אין ענפיו נופלים, אבל פירות שענפיו נופלים מדי שנה בשנה מצרכין אדמה, וכל שכן אם גם הגזע נופל ורק השורשים נשארים.

❖ דעת הגאונים שגוזא הינו הגזע, ולכן אם נופלים הענפים והגזע נשאר מצרכין בורא פרי העץ, אבל אם גם הגזע נופל אע"פ שהשורשים נשארים מצרכין אדמה.

❖ דעת הרא"ש שגוזא הינו השורשים, ולדוקא סוגי פירות שצרכים לזרעון מחדש מדי שנה מצרכין עליהם בורא פרי האדמה.

המחבר פסק בדעת הגאונים שברכת העץ היינו על אותם פירות שהגזע נשאר.

מורה הלכה

על כל פירות האילן מברכין בורא פרי העץ ואע"פ שגידולו מן הארץ מ"מ התקינו ברכה מיוחדת להרבות בכבוד המקום, ופרי העץ היינו דווקא פירות שלאחר נטילתם הגוזא נשאר, ובפירוש גוזא: לדעת רש"י הענפים, לדעת הגאונים הגזע, לדעת הרא"ש השורשים, המחבר פסק כדעת הגאונים.

על איזה פירות אין מברכין העץ

כמבואר לעיל שסיבת ברכת בורא פרי העץ היינו כדי לסדר שבחו של מקום, אבל מ"מ לא על כל הפירות מברכין בורא פרי העץ, יש אופנים שאע"פ שהפרי הוא מאילן שראוי לברך עליו העץ מכל מקום אין מברכין בורא פרי העץ אלא אדמה, והטעם מחמת מחמת שינוי שנשתנה בפרי.

וטעם הדבר שברכת העץ (ובמקרים מסוימים אדמה) היינו דוקא בדברים שדעת בני אדם בנוטעם העץ הוא לאוכלם אדעתא דהכי, ולכן שניה מדרכ אכילתו ככל אופן שהוא, ואין דרך בני אדם בדרך אכילה זו אינו מדרכ כדרכו,

ומובן מזה שברכת העץ תלוי בדעת בני אדם בגטעם העץ

וכדי שיוכל לברך בורא פרי העץ ישנם חמש תנאים:

תנא' א: ש'גזל הפרי בא'לן עז ש'קרא פרי

וזאת דדעת בני אדם כשנוטעים אילן הוא אדעתא דהכי שיאכל כשיגדל, לפיכך פרי שתולשו מן העץ קודם זמנו אינועיקר הפרי, ולכן אינו מברך עליו בורא פרי העץ, ובברכתו איכא נפק"מ בין סוגי הפירות:

בענבים:

- אינו ראוי כלל = אינו מדרכ כלל.
- עדיין לא נגמרה בישולו = אדמה
- נגמרה בישולו = העץ

אבל מוסיף המחבר שהיות ואין אנו יודעים לומר השיעור של נגמרה בישולו לכן לעולם מברך אדמה עד שיהיה ודאי נגמרה בישולו.

אנ' יאכל את
הפירות כש'ה' גזל'ם

שאר הפירות:

הפרי מגדים והלבוש פרי
גורסים אחרת בדברי המחבר
ולדעתם גם בשאר הפירות יש
ג' דרגות כענבים.

?

המחבר פסק שאר הפירות
יש רק שתי דרגות או שראוי
ומזכיר העץ, או שאינו ראוי
כלל ואז אין מזכיר, וכן
פוסקים הלבוש והשו"ע הרב.

פרי שהדרך לקוטפו מן העץ כשהוא קשה והוא מתרכב במשך זמן מה (כמו מנגו) וכשהוא
אוכלו והוא רק מברך עליו העץ, דכן דעת בני אדם בשעת הנטיעה לקטוף כשהוא קשה...
ומתרכך במשך הזמן.

פרי שאינו ראוי לאכילה וע"י שטיגנו או בישלו נעשה ראוי לאכילה

הסיבה שאיננו ראוי לאכילה הוא בגלל שהקיסוס היה לפני הזמן : המשנה ברורה מביא
בשם החיי אדם שברכתו שהכל, וטעם הדבר שהיות שדרך האנשים לקוטפם בגמר
הבשלתם ואדעתא דהכי נטעי אינשי לכך במה שקוטפו מקודם גרעליה ואינו
מועיל במה שמטגן.

הסיבה שאיננו ראוי לאכילה הוא שכן הדרך לקטופם באופן זה ואח"כ ממותקים
ואתם עיי' ביטול ופדיון: בכה"ג מברך העץ, ולכן אתרוג ממותק מברך עליו העץ
אע"פ שלולי המיתוק א"א לאוכלו.

מורה הלכה

א. ברכת העץ היינו דווקא על אותם פירות שגדלו לל אשינוי, אבל אם נשתנה הפרי
במיקרים מסוימים משתנה גם הברכה, וזאת דאזלין בתר דעת בני אדם בנושעים
העץ.

ב. ענבים שנתלשו קודם זמנם יש בהם ג' זמנים אינו ראוי כלל = אינו מברך כלל. עדיין
לא נגמרה בישולו = אדמה, נגמרה בישולו = העץ, בשאר הפירות דעת המחבר לפי
הלבוש שיש רק ב' שלבים אינו ראוי כלל אינו מברך, ואם ראוי בכל האופנים
מברך העץ, ודעת המחבר לפי השו"ע הרב והפרמ"ג ששאר הפירות ג"כ דינם
כענבים.

פרי שהדרך לקוטפו כשזור רך במתוך במשך זמן מה מברך עליו העץ.

ד. פרי שטיגנו וע"י זה נעשה ראוי לאכילה: אם הסיבה שאינו ראוי לאכילה הוא מפני שקוטפו קודם זמנו מברך שהכל, ואם הסיבה שאינו ראוי לאכילה הוא מפני שכן הדרך בפרי זה שנעשה ראוי רק ע"י תיקון בכה"ג מברך העץ.

תנא' 2: אג'ר' הפרי יהיה כהאן וראוי לאכילה ולא נתלף

אנפסו טעמו עק' 222 ר'מ' המפס' צ'מ' טעמו.

ולכן פרי או מאכל שהתרכב ואינו נאכל אלא על ידי הדחק מברך עליו שהכל (סי' רד סעיף א')

תנא' ג: שיהא צעת 2 נ' אצמ' נט' צעת העץ אלא על צעת פרי

זה.

ולכן דבר הגדל על העץ ואינו עיקר הפרי כשאוכל דבר זה מברך עליו אדמה, ובגון האוכל קליפי תפוזים וכדו' או עלי עץ וכדו', מברך אדמה.

גרעיני פירות

במסכת ערלה (פרק א' משנה ח') שנינו שגרעיני ערלה אסורין כמו הפירות עצמן ונחלקו הראשונים האם דין זה הוא גם לענין הלכות ברכות:

❖ דעת התוס' והרא"ש דכמו שבהלכות ערלה גרעיני הפירות דינם

כהפרי עלמו כמו כן לענין הלכות ברכות.

❖ אבל דעת הרשב"א שא"א לדמות לערלה דגבי ערלה איכא טעמא

אחרונה, אבל האמת אין גרעיני הפרי נדונין כפרי, ומברכין אדמה,

ובמתקנס ע"י האור וכדו' מברכין שהכל.

המחבר פסק בדעת התוס' שמברכין עליהם העץ אבל המשנה ברורה כתב דהרבה אחרונים פסקו להחמיר בדברי הרשב"א ולכך מברכין על גרעינים אדמה ובמתקנו ע"י האור שהכל.

ומבואר בזאת הברכה (הערות אות כא') בשם הגרש"ז אורבך שכל זאת בגרעינים מפירות הנאכלין והוא מתקנס ע"י האור וכדו', אבל בזמנינו גרעינים שקונים בחניות שהם מזנים מיוחדים הנטעים בשביל הגרעינים שלהם בכה"ג בודאי הוי בעת הנטיעה לעורך זה, וע"ז אין ספק שמברך בברכת הפרי אבל בני אדם הלוקחים גרעיני אבטיח מבתייהם ומתקנים אותם מברכין שהכל.

תנא' 3: שתהא אכילת הפרי כדרך 2 נ' אצמ' נג' צ'מ' לאוכלא אמ' ח' אמ'

שלמ.

פרי שדרך העולם לאוכלו רק מבושל

דוגמא תפוחים מזון החמוץ, חבושים, קישואים, חצילים, אם אוכלו חי מברך שהכל והמשנה ברורה מוסיף בשם האליה רבה והחיי אדם שאפילו אם כשהם חיים הם ראויים לאכילה אבל דרך האנשים לאוכלם רק מבושל ג"כ מברך שהכל אבל דעת המגן אברהם שמברך העץ.

פרי שדרכו לאוכלו כבוש או חי או שניהם

בכל הג' אופנים מברך העץ.

פרי שדרכו לאוכלו רק חי ואכלו מבושל

אם הבישול מגרע טעמו מברך עליו בשנתבשל שהכל,

- אם הבישול אינו מגרע ואינו מוסיף (וכ"ש כשגם מתקן טעמו) פסק השו"ע הכב דאין הבישול מפקיעו מתורת פרי ולכן מברך ברכתו הראויה.
- פרי שדרכו להיאכל חי, והבישול מגרע טעמו, ובישלו עם דבר נוסף ועי"ז השביח טעמו, אם הבישול לצורך הפרי מברך העץ, (כגון אגוזים בסוכר) ואם הבישול לצורך השבחת הדבר הנוסף (כמו שום עם בשר) בכה"ג מברך שהכל.

בכל האופנים הנ"ל שמברכין שהכל ברכה אחרונה שלהם בורא נפשות, טעה ובירך בורא פרי העץ על פרי שאוכלו שלא כדרכו פסק הפנים מאירות ומביאו המשנה ברורה שהלכה שיעצא ידי חובתו, ועוד הוסיף דכל מקום שמסתפק אם הדבר לאוכלו חי או מבושל עדיף שיברך העץ ולא שהכל, אע"פ שכל דבר שאמר שהכל יצא ידי חובתו, מ"מ היות שבכה"ג בירך העץ יצא ידי חובתו עדיפא ליה שיברך העץ שהוא ברכה מבוררת יותר.

שתיית העים בפירות ובירקות שנתבשלו (ובכללן מרקים)

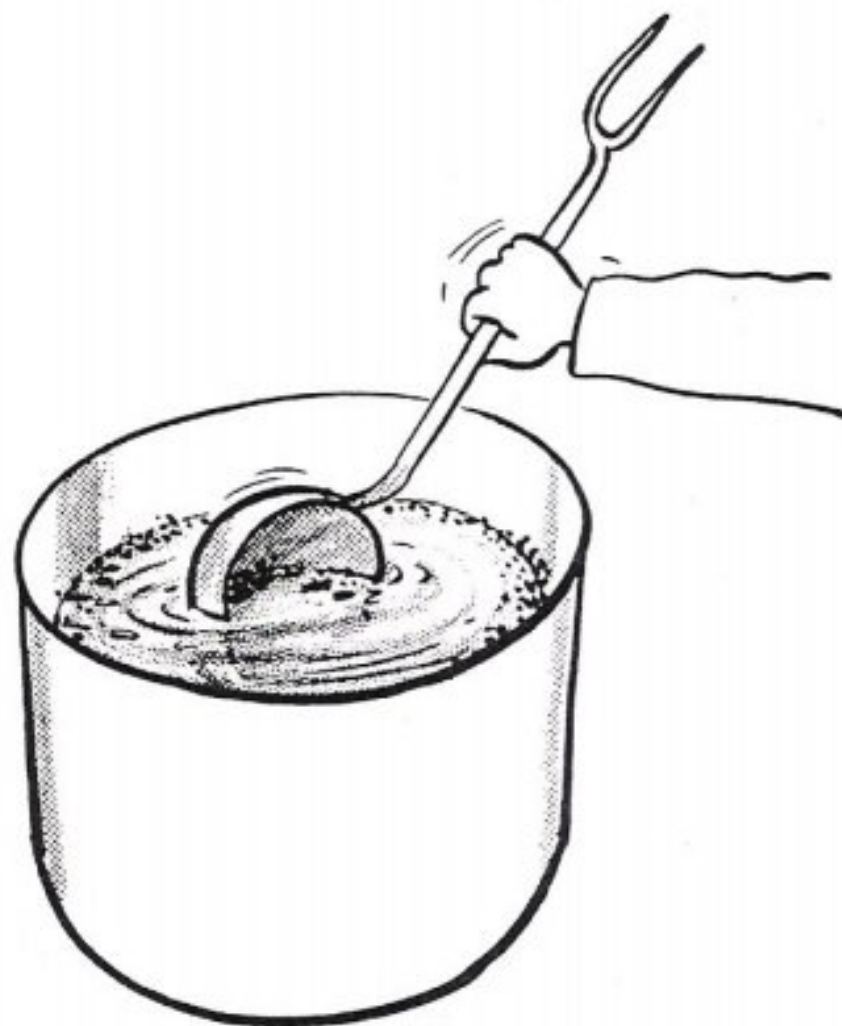
ברכות לט ע"א אמר רב פפא פשיטא לי מיא דסלקא ומיא דליפתא כלפתא, היינו כששותה מים שנתבשלו בהם סלקא או לפתא ברכתן כברכת הפרי עצמו.

בהסבר הדבר איכא ד' דיעות בראשונים:

❖ דעת הרא"ש שהיינו טעמא שבישל בשביל טובת הפרי או הירק אבל בישל בשביל המים (כגון ביסול עלי תה) בכה"ג מברך שהכל.

❖ דעת הרמב"ם ללריך שניהם הינו שזשעת הביסול יהיה דעתו שמבשל ללורך הפרי וללורך מימיו, אבל בישל ללורך הפרי בלבד או ללורך המים בלבד מברך על המים שהכל.

❖ דעת הרשב"א שזהו לוקא בפירות או ירקות שדרך אכילתו הוא ע"י ביסול בכה"ג המים

שנחשלו בהם לינס מברך העד אכל פירות וירקות קדרכו לחכול
חיים כלכל אינו מברך על מימיהן שהכל.

❖ דעת המדכוי והאגודה דבעינו שלאחר הביקול יהיה על המים קס
אוכל וכגון מרק, אכל אס על המים נשאר קס משה מברך עליו
שהכל.

להלכה נקטו הפוסקים שראוי להחמיר כפי כל שיטות הראשונים ולכן כדי
שיברך על מי פירות או ירקות כברכת הפרי צריך שיתקיימו בו כמה תנאים:

- א. דרך הפרי או הירק בבישול.
- ב. הבישול הוא לצורך הפרי וגם לצורך המים.
- ג. הבישול הוא לצורך אכילה, אבל אם המים דרכו לגמוע וכדו' מברכין שהכל.

חוץ מג' תנאים הללו שישודותיהם ע"פ הראשונים הוסיפו האחרונים עוד כמה
תנאים:

- א. בשו"ע הוסיף בשם הרא"ש שדוקא במבשל פירות או ירקות לחודא אבל אם מבשל
בנוסף לזה עוד מאכלים שברכתן שהכל מברך גם על המים שהכל, אמנם התבלינים
שמוספים לשיפור הטעם אינו נכנס להלכה זו ואינו משנה הברכה.
- ב. דוקא באופן שנתבשל זמן מרובה שהמים קיבלו טעם גמור כטעם הפרי או הירק (פסקי
תשובות)

- ג. בישל פירות וירקות יחד והרוב פירות מברך העץ, אם הרוב ירקות מברך אדמה,
(אשל אברהם)
- ד. בישל ג"כ דגן אפילו אין הרוב דגן אבל יש טעם מורגש של דגן מברך בורא מיני
מזונות (אשל אברהם, שו"ע הרב)
- ה. בשל בתוספת לירקות או הפירות עוף או בשר, בכה"ג מברך שהכל אפילו במקום
שהבשר הוא מועט, כי טעם הבשר עיקר, (משנה ברורה, רה, יג) אמנם על הירק עצמו צריך
לברך ברכה נפרדת דאינו נעשה טפל לברכה.
- ו. מרקים העשויים מאבקות שהפרי או הירק מרוסק לגמרי בכה"ג
מברך שהכל, מכיון דבכה"ג על הפרי עצמו מברך שהכל, (וזאת
הברכה בשם הגרש"ז אורבך)

מי פירות

בברכות לח ע"א מבואר שדבש הזב מתמרים מברך עליו שהכל וכן
על משקים היוצאים מכל מיני פירות חוץ מזתים וענבים, ולכאורה

אינו מוכן הלוא שנינו לעיל שפירות או ירקות שנתבשלו במים באופנים מסוימים השתה
ם הללו מברך כברכת הפרי, ואילו הכי על הפרי עצמו מברך שהכל.

בראשונים איכא ב' טעמים לדין זה:

❖ דעת הרא"ש ש"ע הביטול הטעם יולא יותר מהפרי והירק מאשר
סחיטה, ולכן מי פירות נחשבים כזיעה בעלמא,

❖ דעת הרשב"א שאין דעת בני אדם בנטיעת עץ לשחות מימיו אלא
לאוכלם חיים, ולכך אם הדרכ לשחות מימיו מברך כברכת הפרי.

להלכה פסק המשנה ברורה דעל כל סוגי המיצים מברך שהכל אף על מיץ
תפוזים שדעת בני אדם בנוטעים גם לשחות מימיו.

אמנם החזו"א מסתפק על מיץ תפוזים היות ושונה משאר המיצים במה שכל
תוכן הפרי יוצא ע"י סחיטה ולא דמי לשאר מי פירות ואולי צריך לדמותו
לדיני פירות שנתרסקו, אמנם למעשה נוהגים ג"כ לברך על מיץ תפוזים
שהכל.

מורה הלכה

- א. פרי שהתקלקל וראוי לאכילה ע"י הדחק מברכים שהכל.
- ב. קליפי פירות שאינם עיקר הפרי מברכין עליה אדמה.
- ג. גרעיני פירות מברכים עליה אדמה, ואם תיקנו ע"י האור וכדו' מברכים עליה
שהכל, אבל הקנוי מהחנות מברכים עליה כברכת הפרי היות שהם זנים מיוחדים
הניטעים לצורך זה.
- ד. פרי שדרך העולם לאוכלו רק מבושל ואוכלו חי אם אינו ראוי כ"כ מברך שהכל,
ואם ראוי ג"כ כשהוא חי הוי מחלוקת הפוסקים.
- ה. פרי שדרכו להיטבול חי ואוכלו מבושל, אם הבישול מגרע טעמו ברכתו שהכל,
אינו מגרע ברכתו, משביח רק בגלל שמבשלו עם דבר נוסף תלוי אם הבישול
לצורך הפרי מברך כברכת הפרי, אבל אם הבישול לצורך הדבר הנוסף מברך
שהכל.
- ו. השותה מים מפירות שנתבשלו מברך כברכת הפרי רק אם נתקיימו ה' תנאים (א)
דרך הפרי או הירק בבישול, (ב) הבישול הוא לצורך הפרי וגם לצורך המים, (ג)
הבישול הוא לצורך אכילה, אבל אם המים דרכו לגמוע וכדו' מברכין שהכל, (ד)
לא בישל דבר נוסף, (ה) נתבשלו זמן מרובה.
- ז. בישל פירות עם דגן מברך על המים מזונות.
- ח. בישלו עם בשר מברך על המים שהכל.

תנא' ה: e'הא e2 הפר' 2"ס ולא נ'מות או נתרס2

בברכות לח ע"א טרימא שהוא תמרים שמיעכן מברך עליהם העץ,

- רש"י מבאר שם שהיינו תמרים שמיעכן קלת.
 - דעת הרמב"ם אפילו מרוסק לגמרי ג"כ מברך עליו העץ.
 - התרומת הדשן (סימן כ"ט) פוסק שתמרים שמיעכן לגמרי מברך שהכל.
- לפני שניכנס להכרעת הפוסקים נקדים ונבאר דרגת פירות שנתרסקו:

- פירות קצת מרוסקים. 🍊
- פירות מרוסקים לגמרי עד שנעשו עיסה. 🍊
- נימוחו לגמרי. 🍊
- נימוחו לגמרי ונתוספו דברים הנותנים טעם. 🍊

המחבר פסק בדעת הרמב"ם וא"כ לפי"ז כל פרי שרוסק מברך עליו ג"כ העץ, הט"ז מבאר שגם רש"י ס"ל בדעת הרמב"ם אלא שרש"י בגמ' רק ביאר מה הפירוש טריטא, אמנם הרמ"א ס"ל שרש"י חולק על הרמב"ם והתרומת הדשן ס"ל כרש"י, אמנם בדברי הרמ"א נחלקו האחרונים.

- ❖ דעת הגר"א סלפי הרמ"א אפילו על דרגה ב' מברכים שהכל.
- ❖ דעת המגן אברהם והפרמ"ג שדברי ברמ"א היינו דווקא על דרגה ג' וד'.

הלכך:

דרגה א' לכו"ע מברך העץ, דרגה ב' לפי המחבר והמגן אברהם והפרמ"ג העץ, והגר"א שהכל, דרגה ג' וד' לכו"ע (להלכה) שהכל.

והאחרונים הוסיפו על הנ"ל עוד כמה הלכות:

א. אם דרך הפרי לאוכלו כשהוא מרוסק ואדעתא דהכי נטעי אינשי, כולי עלמא מודי שאינו משתנה ברכתו, (משנה ברורה)

ב. באופן שנתמעך ורוסק לגמרי שדיעות כל הפוסקים שמברך שהכל, אם נשארו בו גרעיני הפירות שעיי"ז מכירים הפרי אע"פ כן מברך שהכל, ואין הגרעינים מצילים אותו לקוראו לא נאבד תוארו, (וזאת הברכה בשם הגרש"ז אורבך)

ג. לא ריסק הפרי כלל אלא נשתנה צורתו מחמת כמה סיבות שגרם שישתבש צורתו (כגון ע"י צבע מאכל) בכה"ג מברך העץ, ולפי"ז פוסקורן מברך עליו האדמה אע"פ שאינו ניכר כלל צורת התירס אבל היות שצורתו הנוכחית לא נעשית ע"י ריסוק

אלא ע"י חום שגרם לו להתנפח ולכן בכה"ג נשאר ברכתו, (ברכת הנהנין פ"ד בשם רש"י אויערבך)

ד. באופן שהפרי מרוסק שהדין שמברך שהכל מ"מ אי לקח פרי שלם ומברך עליו העץ ומתכוין לפטור את הרסק שפיר יוצא ידי חובתו, ואין לו לברך על המרוסק שהכל,

(מנחת שלמה, ח"א ס"י צא, אות ג')

ה. תפוחי אדמה שריסקו ביד או בעזרת כלי מברך האדמה אע"פ שלא נשארו חתיכות תפוח"א, ובפוסקים בארו כמה טעמים:

- כיון שאר תולא הפני"א ונתרסק רח ריסק ג' (אמ"נ 2' 2, ס"ג מ.)
- דרך אכילת תפוח"א הוא ע"י ריסק לכן נחשד שהרסק לא נשתנה צורתו, (אמ"נ 2' 2, ס"ג מ.)

קוגל תפוח"א באופן שנתרסקו ונמוחו במגרדת קטנה והוסיפו שמן וביצים מסקנת הפוסקים שמברכין שהכל, ואם נעשו במגרדת בעלת נקבים גדולים הסכמת הרב מהפוסקים שיואכל דבר שמברכתו אדמה ויתכוין לפטור את הקוגל.

מורה הלכה

פירות שנתרסקו תלוי כמה הם מרוסקים אם הם קצת מרוסקים מברך העץ, אם הם מרוסקים לגמרי עד שנעשו עיסה מחלוקת הפוסקים, נימוחו לגמרי ונתוספו דברים הנותנים טעם לכ"ע שהכל. פופקורן מברך עליו אדמה. בירך על פרי שלם והתכוין להוציא את המרוסק יצא ידי חובתו

ברכת בורא פרי הגפן

ברכות לה ע"ב מבואר מה טעם שיתקנו ברכה מיוחדת על יין, ומפני שיין סועד ומשמח מפני חשיבותו קבעו לו ברכה מיוחדת.

יין מזוג

דרך עושי היין הוא לערבב מים ביין כדי להקהות חריפותם ולהטעימם לבני אדם, ויין כזה נקרא יין מזוג, בענין זה מצאנו מחלוקת לענין ע"ז:

(ע"ז ל' ע"א) אמר רבא יין מזוג יש בו משום גלוי (היינו אם נשאר מעלה

נפסל מלשתות כדין כל היינות) ויש בו משום יין נסך (דאם נתנסך לע"ז הוי יין נסך

ככל יין שנתנסך לע"ז)

ובטעם הדבר:

• הרא"ש כתב שזין גמור הצא היות וכל יין אדם מוזגו לפי טבעו ומנהגו, הלכך כל זמן שיש בו טעם יין שייך ביה כל הדינים שזוכים בשאר היינות.

בכמות המים המעורב בו איכא כמה דעות:

- ❖ להרא"ש כל זמן שיש טעם יין מיקרי יין.
- ❖ דעת הר"ן דכ"ז להיין רביע הינו שחוז מהיין יש רק עד שלושה חלקים מים הוי יין.
- ❖ דעת הרשב"א שאם יש ששה חלקים מים ואחד יין אינו יין אבל עד לשיעור זה נקרא יין.

ובענין הלי ברכות פסק הרמ"א בדברי הרשב"א, (אמנם בכף החיים כתב שהמחבר

פליג על הרמ"א וס"ל שהמחבר פסק בדעת הר"ן) ואם הוא יין חזק מאוד שדרך בני אדם לשתותו עם תוספת מים שהוא יותר מו' חלקים פסק בשו"ע הרב ובמ"ב שבכה"ג מברך בופה"ג.

אבל מבואר באחרונים שהינו דוקא ביינות בזמן חז"ל שהיו חריפים, אבל היינות בזמננו אינם חריפין דין ולכן שיעור המזיגה הוא קצת פחות מחצי, היינו שבכל כמות יהיה יותר מחצי יין. (פרי מגדים, אשל אברהם, כף החיים)

וביין מהמפעלים אסור להוסיף כלל היות והם כבר מוסיפים מים לפי השיעור שמוותר ולכן אין להוסיף מים כלל וכלל.

דין עזיגה בעיץ ענבים

- ❖ דעת הגרש"ז אורבנער שדין יין מוזג נאמר דוקא ביין אבל במיץ ענבים אסור להוסיף מים ואם מוסיף שיעור מים יתכן שבכה"ג לריך לברך שהנ"ב.
- ❖ דעת המנחת יצחק שמיץ ענבים יש ג"כ דין יין מוזג ואפשר להוסיף, אבל במיץ ענבים הנמכר בחנויות יש לחשוש שהמפעל כבר הוסיפו ולכן אל יוסיף.

יין פוטר כל מיני משקין

ברכות מא ע"ב אמר ר' חייא יין פוטר כל מיני משקין, ומבאר הרא"ש לפי שהיין עיקר משקה והוא ראש לכל מיני משקין לכן הוא עיקר לענין ברכה וכולם טפלים אליו, וכן נפסק בשו"ע קעד סעיף ב'.

ובאיזה אופן פוטר היין משקין הוי כמה דעות:

- ❖ דעת הפרי מגדים לאפילו כשקוטה מעט יין ושלל דרך קביעות כיון שדרך ברכה חשובה זו וטעם מעט מהיין כל המשקין בטלים לזה,
- ❖ דעת החי אדם שהיין פוטר כל המשקין היינו דווקא כשקובע שתייתו על היין, ובגדר קובע שתייתו היינו שיושב ומושך עכמו ביין לשתייה ממושכת ולא לשתיית כוס אחד או שניים ואין בדעתו למשך עכמו ביין,

המשנה ברורה הכריע להלכה דיין פוטר משקין דוקא כששתה מלא לוגמיו.

איזה עשקין פוטע היין

דעת הט"ז דוקא משקין שהיו לפניו על השולחן, ובשו"ע הרב הוסיף שהוא הדין בלא היה לפניו על השולחן והיתה דעתו עליהם, ודעת הדגול מרבבה דאפילו לא היה כלל לפניו על השולחן נמי פוטר.

ב. מה שיין פוטר משקין הינו דוקא משקין שברכתן שהכל, אבל משקין שלהלכה מברכים עליו העץ בכה"ג אין היין פוטרותן.

ג. לבן או גלידה שנסתפקו דורינו האם יש להם דין אוכל או משקה, וא"כ לענינו הוי ג"כ ספק אי ברכת היין פוטרתם מלברך, דאם נקראים אוכל אין פוטרתם, ולכן כדי שיאכל דבר מה שברכתו שהכל ויתכוין לעצת י"ח.

ברכה אחרונה

כשם שברכת הגפן פוטרת את כל המשקין מברכה ראשונה כך ברכה אחרונה על הגפן פוטרת מברכת בורא נפשות.

הוצרך לברך שהכל כגון שהביאו המים לאחר שבירך על היין ולא היתה דעתו עליו:

- ❖ דעת השו"ע הרב דככה"ג ברכה אחרונה פוטרת את שניהם
- ❖ דעת המשנה ברורה שילטריך לכך ככה"ג בורא נפשות,

מורה הלכה

על יין מברכן בורא פרי הגפן, ואם הוא מזוג מברכין הגפן רק אם יש לפחות אחד משבעה יין, ויש מחמירים ביעות שבימינו שצריך לפחות חצי יין, ובמיץ ענבים מחלוקת הפוסקים אם יש בו מים עדיין מברכים הגפן.

יין פוטר כל מיני משקין ודווקא כששותה מלוא לוגמיו, ויש אומרים דווקא אם המשקים היו על השולחן, ויש שהוסיפו אפילו היתה דעתו עליו, ויש אומרים שכל המשקים.

ברכה אחרונה פוטרת גם על המשקים, בירך (מחמת סיבות דלעיל) על המשקין שהכל יש בזה מחלוקת הפוסקים האם הברכה אחרונה פוטרתם.

ברכת המוציא

ברכות (לה ע"א) על פירות הארץ מברך בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שמברך עליו המוציא לחם מן הארץ, ובגמ' מבואר טעם הדבר כיון שהפת סועדת כדכתיב "ולחם לבב אנוש יסעד" כלומר שהוא משביעה יותר משאר מיני מזון, ולכן קיבל הלחם ברכה מיוחדת "המוציא לחם מן הארץ", ברכת המוציא היינו דוקא על לחם העשוי מקמח מתחמשת מיני דגן בלבד,

עיסה שנתבשלה

עַתָּה רֹב הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵשֵׁם לֶחֶם נִקְבַּע רַק כְּשֶׁאֻפָּה בַתְּנוּרָה אֲבָל כְּשֶׁמֻּטָּגָן וְכִדּוֹ אֵין
עָלָיו שֵׁם לֶחֶם, אֲבָל דַּעַת הָרִ"ת שֶׁהֵשֵׁם לֶחֶם נִקְבַּע בְּשַׁעֲה שְׁעוֹשָׁה בִּצֵּק וְכִדּוֹ וְלִכֵּן
מַעֲשֵׂה הַטִּיגוֹן שְׁעוֹשָׁה אַח"כ אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹרִיד מִמֶּנּוּ שֵׁם לֶחֶם, וּבִמְחַבֵּר פֶּסֶק שְׁדוּקָא
עִיסָה שֶׁנֶּאֱפְתָה נִקְרָא לֶחֶם אֲמֵנָם הוֹסִיף הַשּׁו"ע דִּירָא שְׁמִים יַחְמִיר עַל וַיַּחֲשׂ לְשִׁיתָ
רִ"ת, וְלִכֵּן לֹא יֵאָכְלֵנוּ אֲלֹא בַתּוֹךְ סְעוּדָה, וְלִכֵּן יֵשׁ לַחֲשׂוֹשׁ בְּמַעְהָל קוּגֵל שֶׁלֹּא יֵאָכְלֵנוּ
אֲלֹא בַתּוֹךְ הַסְּעוּדָה.

22' עַתָּה עַם אֶתְּמָל לֹא' 21

הַרְאֵנוּ

22' עַתָּה עַם אֶתְּמָל רִ"ת

בִּרְכַּת הַמוּצִיא

בִּרְכוֹת בְּבִרְיָתָא ל"ח ע"א נִחְלָקוּ הַתַּנָּאִים דַּעַת ר' נַחֲמִיָּה שֶׁמְבָרֵךְ "מוּצִיא" לֶחֶם מִן
הָאָרֶץ בְּלִי הָאוֹת ה', מִכִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה בְּמִשְׁמַעוֹת בִּלְשׁוֹן עֵבֶר שֶׁהָרִי כִּבְר הוּצִיא
מִן הָאָרֶץ הַלֶּחֶם הַזֶּה שֶׁהוּא בֹא לַהֲנוּת מִמֶּנּוּ, וְדַעַת חֲכָמִים שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַקְפִּיד
וְלֹא מוּצִיא וְאֵפִילוֹ אִמֵּר הַמוּצִיא נִמְי יֵצֵא דֶּה־מוּצִיא נִמְי מִשְׁמַע לְשַׁעֲבֵר.

לְהַלְכָה נִפְסַק כְּחֲכָמִים וְכֵן שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְפִּיד וְלֹא מוּצִיא דוּקָא הַמוּצִיא וְלֹא יִבְרַךְ מוּצִיא
כְּדִי שֶׁלֹּא יֵעָרֵב רֹאשִׁי אוֹתִיּוֹת שֶׁל הָאוֹת מ' שֶׁבִּסּוֹף הָעוֹלָם לָאוֹת מ' שֶׁל מוּצִיא,
וְהַרְמַב"ן וְהַרְא"ש בִּיָּאֲרוּ דְּלִפְיֵךְ אוֹמְרִים דוּקָא הַמוּצִיא לְפִי שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהַשְׁמִיעַ
חִידוּשׁ בְּבִרְכוֹתָיו שִׁיחָא נִיכָר שֶׁתִּלְמִיד חֲכָם הוּא, וְלִכֵּן יִבְרַךְ הַמוּצִיא, וּבְדִיעַבְדּ בִּירֵךְ
מוּצִיא פֶּסֶק הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה דִּיעָא.

בֵּרֶךְ עַל הַפֶּת בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה דַּעַת הַרְא"ה וְהַרִיטְב"א דִּלֹּא יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ כִּיּוֹן
דֶּה־כְּתוּב קִבַּע לֹה שֵׁם בְּפָנֵי עֵצְמוֹ הֵינּוּ "לֶחֶם" כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכְּנוֹת תֹּאכֵל
בֹּה "לֶחֶם", וְלִכֵּךְ לֹא יֵצֵא כְּשֶׁבִירֵךְ בִּלְשׁוֹן פְּרִי, וְהַכֶּסֶף מִשְׁנָה כְּתַב דַּמ"מ אֲפֻשֶׁר שִׁיעָא
דְּמִצָּאֵנוּ נִמְי לְשׁוֹן פְּרִי עַל הַפֶּת "מִרְאשִׁית פְּרִי הָאֲדָמָה".

בִּרְכַּת הַעֲזוֹן עִי תִּיקְנָה

בְּבִרְכַּת הַעֲזוֹן יֵשׁ אַרְבַּע בִּרְכוֹת, שְׁלוֹשׁ מֵהֶם רִמּוּזוֹת בַּתּוֹרָה וְאַחַת חֲכָמִים תִּיקְנָה .
בִּרְכַּת הָעֲזוֹן מִשֶּׁה רִבִּינוּ תִּיקֵן לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל שִׁיּוּדוֹ לֹה' עַל הַמֶּן שִׁיּוּרֵד לֵהֶם מִדֵּי יוֹם
בְּיוֹמוֹ, בִּרְכָה זוֹ נִקְרָאת בִּרְכַּת הָעֲזוֹן.

ברכת הארץ ברכה זו תיקן יהושע לאחר שנכנסו לארץ ישראל להודות לה' על הארץ הטובה שנתן.

ברכת בונה ירושלים ברכה זו תיקנו דוד ושלמה על בית המקדש שנבנה בימיהם שלא יחרב.

שלוש ברכות אלו רמוזות בתורה שנאמר: וְאֶכְלֶנָּה וְשָׂבַעְנָה וּבִרְכָּתָהּ אֶת-ה' אֱלֹהֵינוּ עַל-הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לָנוּ, וּבִרְכָּתָהּ-זו ברכת הזן, על הארץ-זו ברכת הארץ, הטובה-זו ברכת בונה ירושלים.

ברכת הטוב ומטיב הברכה הרביעית שהיא הטוב ומטיב נתקנה ע"י החכמים ע"ש המעשה שהיה בימי אדרינוס קיסר שמרד בו בר כוכבא ונלחם בו אדרינוס עד שכבש את ביתר והרג אלפי בני ישראל ר"ל, וכדי שלא ימרדו עוד לקח את גופות הקדושים ועשה מהם גדר לכרמו למען ישמעו ויראו, וכך היה גופות הקדושים בביזיון משך שבעה שנים, לאחר מכן נתנו רשות לקבורם, ולכן תיקנו ברכה זו "הטוב" שלא הסריחו, "המטיב" שניתנו לקבורה.

פת הבאה בכיסנין

ברכות מ"ב ע"א מבואר דעת ר' יהודה שפת הבאה בכיסנין מברך עליה בורא מיני מזונות בשלא קבע עליו סעודה, אבל קבע עליה סעודה מברך המוציא, (בדן מזונות שקבע עליו סעודה ע"י לקמן בהל' מזונות) בראשונים יש ג' הגדרות בפת הבאה בכיסנין:

❖ הרמב"ם מפרש שפת הבאה בכיסנין היא עיסה שנילושה בדבש או בשמן או בחלב, או שעירב בה מיני תבלין ואפיה, והבית יוסף כס' קס"ח מבאר דבריו שהיינו דוקא באופן שנותן בה מעט מים, אבל באופן שנותן הרבה מים כה"ג אע"פ שנתן בה שאר משקין כיון שהמים רוב בטלים לגבי המים וברכתן המוליא.

❖ רבינו חננאל הערוך הטור והרשב"א, פירשו באופן אחר שפת הבאה בכיסנין היינו פת העשויה כעין כוסין מלאים סוכר וסקדים ואגוזים ומיני תבלין.

❖ הערוך פירש כשם רבינו האי שפת הבאה בכיסנין הם כעכין, והיא פת צין מתוצל ובין שאינה מתוצלת שעושין אותה כעכין יבשים וכוסקים אותם בבית המשתה ומנהג האנשים שאוכלים אותה קימעה.

להלכה פסק המחבר בדעות כל הראשונים ולפי"ז פת הבאה בכיסנים שמברכים עליהם מזונות שייך בשלושה אופנים (1) בעק ממולא. (2) כעכין יבשים. (3) בעק שעשוי שנילושה בדבר מתוק.

חלות מתוקות

לפי שנפסק כאן לפי דעת הרמב"ם היה מן הדין שעל חלות מתוקות יהיה הברכה מזונות, ואמנם חלות ללא מים הברכה שלהם היא מזונות, (וזה הלחמניות מזונות) אמנם חלות שעשויים גם מדברים נוספים וגם ממים יש בזה מחלוקת הפוסקים:

דעת המחבר שחזינו בחר טעם המורגש, ואם טעם המורגש הוא המתוק מברכין מזונות.

דעת הרמ"א שהולכים בחר הרוב, ואם הרוב מים אע"פ שטעם המורגש הוא המתוק מברכים המוליא.

ולפי"ז חלה מתוקה לבני אשכנז מברכין לכתחילה המוציא ולבני ספרד מזונות (חוץ מאופן שקבע עליהם סעודה כפי שיבואר בארוכה לקמן).

עאפה יבש ופרין

צנימים לכו"ע מברכים המוציא היות ומלכתחילה נעשית כפת רגילה ועלה עליה השם פת, לכן אין נפקע ממנה שם פת ע"י שמייבשים אותה (וזאת הברכה פרק ג'). מצה שאכלה בשאר השנה מנהג בני אשכנז לברך עליה המוציא היות ודרך אכילת המצה הוא על קביעת סעודה, אבל מנהג בני ספרד היא כשאוכלה בשאר ימות השנה מברך עליה מזונות היות והוא פת יבשה והו"ל כפת הבאה בכסנין לפי דעת רבינו האי.

מורה הלכה

- (א) על הפת אע"פ שגידולו מן הארץ מברכים עליה המוציא.
- (ב) עיסה שנתבשלה לא הוי פת, אבל מ"מ ירא שמים יחמיר ויאכלנו רק בתוך סעודה.
- (ג) מברכין "המוציא" ולא "מוציא" ובדיעבד בירך מוציא יצא ידי חובתו, אבל בירך אדמה לא יצא ידי חובתו.
- (ד) פת הבאה בכיסנים מברכים עליהם מזונות והיא שייך בשלושה אופנים (1) בצק ממולא. (2) כעכין יבשים. (3) בצק שעשוי שנילושה בדבר מתוק.
- (ה) חלה מתוקה אם הרוב מים לבני אשכנז מברכין לכתחילה המוציא ולבני ספרד מזונות ואם הרוב אינו מים לכו"ע מזונות.
- (ו) על צנימים מברכים המוציא, ומצה שאכלה בשאר השנה מנהג בני אשכנז לברך עליה המוציא, אבל מנהג בני ספרד היא כשאוכלה בשאר ימות השנה מברך עליה מזונות.

ברכת בורא מיני מזונות

ברכת בורא מיני מזונות שייך על שני דברים:

- (א) מאנות עם צורת פת, והם פת האמה בכיסנים, וכל הס'2ה שאין מברכים עליהם מאנות הוא היות ואין צריך צ"א אצמ אקבוע עליהם סעודה.
- (2) מאנות שאין עליהם צורת פת, והם כל סוגי האטריות המ'2ים אותם, וכן קוגל אטריות וכדו', שהם מעצם הצין מברכים עליהם מאנות.
- ויש הבדל ביניהם, דסוג ב' לעולם מברך מזונות, אבל פת הבאה בכיסנים אינו מברך מזונות רק באוכלה עראי, אבל בקובע סעודה צריך לברך עליה המוציא

ולאחריה ברכת המזון, ואפילו אם מלכתחילה התכוין לאכול רק ארבע אבל לבסוף
אכל שיעור לערף סעודה מברך לאחריה ברכת המזון.

שיעור קביעת סעודה

❖ דעת המחלית השקל והגרע"א שהוא כמות השוק לנפח ארבע
צליס כמו שמלאנו לענין עירוב תחומין.

❖ דעת האגור והשכלי לקט ע"פ הגר"א שהכמות יותר גדולה
והיא שיעור האכילה שאדם רגיל לאכול בארוחת בוקר או
ערב.

❖ שיטת השו"ע הרב בעל התניא שהשיעור הוא חלי חלה שזה
דהמן שנפל בכל יום במדבר היה שיעור חלה וממנה אכלה שני
סעודות, א"כ שיעור סעודה הוא חלי שיעור המחייב חלה,
חייב חלה הוא מ"ג צליס וחלי ממנה הוא בערך 600 גרם.

להלכה פסק המשנה ברורה כדעת הגר"א אבל הוסיף
שלכתחילה יש לחוש לשיטת המחצית השקל.

אכל מזונות וערף עוד דברים

המגן אברהם בסימן קס"ח ס"ק י"ג הוסיף להלכה
שאם אכל מזונות שיעור קטן אבל בנוסף אכל עוד
דברים אחרים, צריך לשער את אכילת המזונות
בעירוף שאר הדברים שאכל כדי לידע אם לברך
אחריה ברכת המזון, וכן באופן שידע מלכתחילה

שהולך לאכול שיעור כזה יצטרך לברך המוציא, וטעם הדבר שכמו בסעודה
שאוכלים מעט לחם ואח"כ שאר הדברים ועב"ז אין מברכין רק על הפת.

אמנם הלכה זו הוא רק על פת הבאה בכיסנים ולא על מזונות סוג ב'.
ולפי"ז צריך מאוד להיזהר בסעודה שאוכלים תחילה בורקס וכדו' שאז לכאור'
נכנס לספק ברכה, ולכן או שיברך תחילה מזונות על מזונות סוג ב', או שיאכל את
הבורקס בסוף, או שיאכל את הבורקס ויאמר ברכה אחרונה ורק אח"כ ימשיך לאכול
שאר הסעודה.

מברך המוציא

אני חוזה
לאכול

מברך מזונות

אני חוזה
לסעוד

מורה הלכה

- א) המזונות מתחלקים לשתי קבוצות, מזונות שאינם צורת פת לעולם מברך עליהם מזונות, פת הבאה בכיסנים מברך מזונות רק אם לא קבע עליהם סעודה.
- ב) שיעור קביעת סעודה הינו כפי שדרך אדם לקבוע לסעודת בוקר או ערב.
- ג) אכל פת הבאה בכיסנים עם עוד דברים, שאר הדברים מצטרפים לשיעור קביעת הסעודה.

דיני קדימה בברכות

חז"ל הזכירו בכמה מקומות שכשמביאין לפניו כמה מיני מאכלים יש סדר עדיפויות מה יקח ויברך תחילה.

א) דין קדימה נוהג רק כשרוצה לאכול שני המאכלים או יותר המונחים לפניו אבל אם אינו רוצה לאכול רק אחד מהם מברך עליו אפילו אם יש לפניו דברים חשובים יותר.

ב) וכן דין קדימה היינו דווקא כשכל המאכלים לפניו, אבל אם עדיין לא הביאו לפניו כל המאכלים.

ג) ומוסיף הב"י דאפילו דעתו לאכול אח"כ המיני חשיבות, אבל בעת אינו רוצה מברך על המאכל שרוצה, ולכן בקידוש בשבת שאוכלים מזונות אע"פ שאח"כ אוכלים המוציא שהוא חשוב טפי, מ"מ היות וכעת הוא מעונין לאכול מזונות אוכלו לכתחילה.

ד) סדר חשיבות הברכה הוא כך: המוציא, מזונות, הגפן העץ, אדמה, שהכל, והסימן הוא: המגע אש: המוציא מזונות גפן עץ אדמה שהכל.

ה) לגבי כל המאכלים הנ"ל מקדימים את הברכה החשובה יותר, אע"פ שהמאכל השני חביב עליו יותר, כגון שהמאכל שברכתו שהכל חביב עליו יותר

מהאדמה מ"מ מברך אדמה תחילה, חוץ מעץ ואדמה שאם אדמה חביב עליו יותר מברך על האדמה תחילה.

ו) אם היה לו כמה דברים שברכותיהם שוות מברך על השלם תחילה, ואח"כ על החביב, ואח"כ על הגדול.

ז) היו לפניו פרי העץ ושבעת המינים שנשתבחו בהם ארץ ישראל, שבעת המינים קודמת סדר קדימה בין פירות משבעת המינים הוא:

זיתים, תמרים, ענבים, תאנים ודימונים. וטעם הדבר הוא דבשודא יש פסוק ובה מופיעים שבעת המינים, וכל שקרוב אל המילה ארץ היא קודמת, והארץ הראשון לפני הארץ השני:

ארץ	זיתים	ושעורה	גפן (ענבים)	תאנה	וריון	ארץ	זית שמן	ודבש (תמרים)
ראשון	1	3	5	6	7	שני	2	4

ח) לגבי לחם יש עוד דין קדימה והוא נקי שאם היה לפניו שני מיני לחם ואחד מקמח נקי כגון קמח מלא והשני מקמח רגיל הנקי קודם אפילו לחביב.
ט) אם היו לפניו שני פירות ממין אחד ואחד שלם והשני אינו שלם, השלם קודם.

הגדרת חביב

לדעת המחבר מה שחביב עליו תמיד ואפילו אם עכשיו חביב עליו יותר המין השני ולדעת הרמב"ם מה שחביב עליו בשעה שאוכל.

המוציא	שם	ג'י	ג'ו	חטה	שלה	כלל	שלה	שלה
מזונות	אפ"י	אפ"י	אפ"י	אפ"י	אפ"י	אפ"י	אפ"י	אפ"י
הגפן	יין ארץ ישראל		חלה		חלה		חלה	
העץ	זיתים	תמרים	ענבים	תאנים	רימונים	שם	חלה	חלה
האדמה	שם		חלה		חלה		חלה	
שהכל	חלה		מאכל		מאכל		מאכל	

עיקר וטפל

ברכות מ"ד ע"א הביאו לפניו מליח בתחילה ופת עמו מברך על המליח ופוסט את הפת שהפת טפלה לו, זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה "מברך על העיקר ופוסט את הטפלה" ובגמ' שם הקשו וכי יש אדם שהמליח עיקר והפת טפלה, ומתרצת הגמ' דמיירי באוכלי פירות גינוסר והמליח בא להשיב הלב הנחלש מרוב מתיקות הפירות, והפת שלאחריו טפל.

ומבאר המשנה ברורה שבדיני עיקר וטפל יש נפק"מ בין פת לשאר הדברים

❖ פת דווקא ככה"ג דא"נ תא 2 כלל לאכול פת וכל מה שאולו הוא רק מפני שלא יצאנו המליח בגרוננו אלא נא' פת באופן זה א"נ מברך על הפת, אבל באופן שגם תא 2 לפת אע"פ שאוכלו עם המליח הפת א"נ טפילה אע"פ שתא 2 יותר למליח.

❖ אבל שאר מאכלים כשאכלו שני מאכלים והאחר 2 אכלת ולהטעים את חבירו אע"פ שתא 2 גם לצד השני מברך רק על הצד העיקרי 2 אכלו, ולצדא האוכל קולו עם האפון חמוץ א"נ מברך על האפון חמוץ.

אכילת הטפל לאחר אכילת העיקר

פסק הרמ"א בסי' רי"ב סעיף א' דעיקר פוטר את הטפילה היינו דווקא כשאוכלין יחד או העיקר תחילה, ולפי"ז מוסיף המשנ"ב דהשותה יין ורוצה להפיג החריפות ואוכל דבר מה או מעט פת אינו מברך עליה, ומוסיף החיי אדם דכל זה זה שאינו תאב כלל לאכול הטפל, אבל באוכל לאקעך ולחיים שמה שאוכל אח"כ המזונות אינו טפל ממש מברך על שניהם.

התחיל לאכול את הטפל יחד עם העיקר ועסינו לאחריו

האוכל ריקים דקים שברכתן מזונות ונותן עליה מרקחת ועיקר הכונה על המרקחת והריקים הוא דווקא שלא יטנפו ידיו אינו מברך על הריקים, ואם נשאר חתיכה קטנה לאחר גמר אכילת העיקר ממשיכו לאוכלו ללא ברכה נפרדת. (משנ"ב סימן קס"ח ס"ק מ"ז)

ולפי"ז הכריעו פוסקי דורינו בגלידה הנמצאת בתוך גביעים אינו מברך עליו אלא על הגלידה, ואפילו אי נשאר לבסוף חתיכה קטנה, וכן באוכל קוגל עם מלפפון חמוץ שאינו מברך על המלפפון ונשאר חתיכה קטנה אוכלו ואינו מברך עליו, אבל בודאי באוכל מלפפון נוסף מברך עליו ברכה נפרדת.

אכילת הטפל לפני אכילת העיקר

פסק התרומת הדשן בסי' ל"א ומביאו הרמ"א להלכה דבאוכל הטפל לפני העיקר מברך עליו.

❖ דעת הרמ"א דבכל גווני מצדך עליו שהכל כיון שאוכלו בתוך טפל ואין לו חשיבות בפני עצמו.

❖ דעת המגן אברהם שמצדך עליו שהכל רק אם ברכת העיקר הוא ג"כ שהכל, ולדוגמא אוכל קרקרים כדי לאכול דג מלוח שברכתו שהכל וכשאוכל תחילה הקרקר מצדך עליו שהכל.

❖ דעת השו"ע הרב והגר"א שכל גווני מצדך עליו ברכתו הראויה.

המשנה ברורה לא הכריע בהאי הלכה רק כתב שלכתחילה טוב למנוע עצמו מלאכול טפל קודם עיקר.

טפל שלא היתה דעתו עליו

פסק המגן אברהם שעיקר פוטר את הטפל דוקא בשעה שאוכל את העיקר היתה דעתו על הטפל ומבאר החזון איש בסי' כ"ז דהא דעיקר פוטר את הטפל אין פירושו שטפל אין צריך ברכה אלא דהסתלק חיוב ברכה ממנו כיון שהוא רק טפל, והלכך כשלא היה דעתו עליו לא הסתלק מיניה ברכתו ע"י ברכת העיקר. ולפי"ז מי שבירך שהכל על קפה שחור ולא ידע שיש חלב ולאחר כן הביאו חלב צריך לברך על החלב שהכל.

עירב שני מאכלים

❖ דעת הפרי מגדים שצכה"ג נמי שייך עיקר וטפל ומכרך על המין שהוא הרוכז.

❖ דעת החיי אדם למכרך על כל מין ומין ולא שייך צכה"ג עיקר וטפל.

❖ דעת השו"ע הרב דנתבטלו יחד שייך עיקר וטפל וכלל נתבטלו חייב לברך על כל מין ומין.

ולמעשה כדי לצאת מהספק יאכל מכל מין ומין לעצמו ויברך עליה.

מאכלים הנאכלים בתוך סעודת פת

ברכות מ"א ע"ב אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפנייהם ולא לאחרייהם, ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפנייהם ואין טעונים ברכה לאחרייהם.

בהגדרת מאכלים הנאכלים בסעודת פת איכא כמה שיטות:

❖ דעת רס"י שדברים הבאים מחמת הסעודה היינו דברים הבאים ללפת את הפת, ושאר הדברים לריכים ברכה ומקשים הראשונים ע"ז דלכאורה מה חידש הגמ' בזה שהרי אפשר לפוטרו מזכרה גם מכל דין עיקר וטפל השנויים לעיל..

❖ דעת הרא"ש שדברים הבאים מחמת הסעודה היינו דברים שדרך בני אדם לקבוע עליהם סעודה ולכן הם טפלים לפת שהוא עיקר הסעודה.

להלכה נפסק שכלל חיוב הברכה הוא כל המאכלים הנאכלים בתוך סעודת פת והבאים ללפת את הפת או לסעוד את הלב, וכן אפי' שתיה א"צ לברך מחמת דרך בני אדם לשתות מחמת האוכל.

דברים שעברכים עליהם בסעודה

א. דברים שלא היתה דעתו עליהם כלל.

ב. משקים שאינו שותה אותם מחמת האכילה, (משקה חריף אין מברכים כי בא לעורר התאבון).

ג. יין, (נחשב למשקה חשוב שאינו טפל לפת).

ד. פירות ומיני מתיקה.

ברכה אחרונה

אף על דברים שברך עליהם מ"מ אינו צריך לברך אחריו ברכה אחרונה, ומפרש בעל המאור דטעם הדבר הוא דגם המאכלים שאינם באים מחמת הסעודה נפטרים בברכת המזון, דדעתיה דאינש על כל מה שאכל, וכל מה שבא בתוך הסעודה הוא בכלל השביעה.

מורה הלכה

א) לגבי דיני עיקר וטפל יש נפק"מ בין פת לשאר הדברים פת שנטפל לעיקר היינו באיננו תאג כלל לפת, ובשאר הדברים מברך רק על הדבר העיקרי.

ב) אכל עיקר וטפל וגמר העיקר ונשאר לו קצת מהעיקר אינו צריך לברך עליו, אבל אם אוכל עוד מהטפל שלא היתה עליו דעתו כשאכל העיקר צריך לברך עליו.

ג) טוב להחמיר לא לאכול הטפל לפני העיקר.

ד) טפל שלא היתה עליו דעתו כשבירך על העיקר טעון ברכה.

ה) עירב שני מאכלים הוי מחלוקת הפוסקים ונוהגים לברך על כל מין.

ו) מאכלים הנאכלים בדרך כלל בתוך הסעודה אינו טעון ברכה, מאכלים שאין הדרך לאכלם בסעודה או שהוא מיני מתיקה וכדו' טעון ברכה, ובכל גווני ברכת המזון פוסדת ברכה אחרונה שלהם.

כללים בהלכות ברכת הנהנין

חלל	חמקרה	חדין
אין שיעור לבדכה ראשונה	אכל ולא ברך לפני האכילה	א. אם נשאר או מעט - 'ברך 2. לא נשאר או כולם - 'ברך
	טעם תבשיל ופלט	אינו צריך לברך
	טועם וכולע - ספק ברכה	יכולן להנות ו'ברך
	אוכל וקוטה לרפואה	א. בעלת טעם ונהנה - 'ברך 2. מרה ואינה טעימה - לא 'ברך
	שתה כדי להבליע דבר מגרונו	א. נהנה - 'ברך 2. לא נהנה ולא לצימאון - לא 'ברך
צריך לאחז העאכל ביד ימין	לא אחז והיה לפניו כשברך	י'צא
	לא היה לפניו ואפילו שחשב עליו	לא י'צא אם נסתפק אם י'צאו
	החזיק בידו ונפל ונמאס	א. י'ש עז והיה בדעתו לאכול - י'צא 2. לא היה בדעתו לאכול - 'ברך 2le ג. היה בדעתו לאכול ולא היה ברשותו - לא י'צא
צריך לדעת מה הברכה, בעיקר כשעוה לשם ה'	אם אינו יודע	'ברך ו'סאל
	אם נסתפקו הפוסקים בברכה	א. 'פסור ממאכל אחר 2. צ'עצ' צ'עצ' שהכל
	טעה וברך שהכל	צ'עצ' צ'עצ' י'צא
	טעה וברך מזונות	צ'עצ' צ'עצ' י'צא, חוץ מאי'ס ומלח
אסור להפסיק יותר עכדי דיבור בין הברכה לאכילה	הפסיק בדיבור שלא מענין האכילה	'ברך ש'גית
	שהה בשתיקה	אינו צריך לברך
	שהה לצורך אכילה	אינו נחש'ס הפס'ס

טעויות בברכת הנהנין

(קש"ע סימן נ"ו)

דבר שברכתו	טעה ובירך	חדין
המוציא	בורא מיני מזונות	י3א
המוציא	בורא פרי האדמה	י3א 32ע'32
מזונות (אך לא תבשיל)	המוליא	י3א
מזונות	בורא פרי האדמה	י3א 32ע'32
תבשיל – בהתאם לברכתו	המוליא	לא י3א
העץ (על ענבים וצימוקים)	בורא פרי הגפן	י3א
בורא פרי הגפן	בורא פרי העץ	י3א 32ע'32
בורא פרי העץ	בורא פרי האדמה	י3א
בורא פרי האדמה	בורא פרי העץ	לא י3א
כלשהי	סהכל	י3א
כלשהי	בורא מיני מזונות	י3א – חוץ ממלח ומים
סהכל	בורא פרי הגפן	לא י3א
סהכל	בורא מיני מזונות	י3א – חוץ ממלח ומים
סהכל	המוליא	לא י3א
סהכל	בורא פרי האדמה – העץ	לא י3א

בכל הכללים האלו – אם נזכר תוך כדי דיבור יתקן במקום, אם התכוון לאכול גם מאכל, שברכתו כברכה שברך, יאכל מיד.

תם ונשלם שבת
לא-ל בודא עולם